

SÖZCÜK TÜRLERİ NASIL TASNİF EDİLMELİDİR?

H. İbrahim DELİCE*

ÖZET

Türk dil bilgisinin tartışmalı konularından biri de sözcük türlerinin nasıl tanımlanması ve hangi ilkeler doğrultusunda tasnif edilmesi hususudur.

Bu konu, geleneksel dil bilgisinde -genelde- iki farklı yaklaşımla incelenmektedir.

Bunlardan birinci yaklaşım, Aristo'nun sözcük türleri hakkındaki 'ad (onoma)', 'eylem (rhéma)', 'edat' (syndesmoi) saptamalarını temel alan yaklaşımdır; ki, bu yaklaşıma göre sözcükler önce 'isim', 'fül' ve 'edat' olmak üzere üç ayrı kategori olarak ele alınır; sonrasında da 'isim' kendi içinde < ('isim', 'zamir', 'sıfat' ve 'zarf'); 'edat'lar kendi içinde > ('çekim edati', 'bağlama edati' ve 'ünlem edati') olmak üzere çeşitlendirilerek 'isim (ad)', 'zamir (adıl)', 'sıfat (önad)', 'zarf (belirtec)', 'bağlama edati' (bağlaç), 'çekim edati' (ilgeç), 'ünlem edati' (ünlem) ve 'fül' (eylem) olmak üzere sekiz ayrı grup hâlinde ele alınır.

İkinci farklı yaklaşım ise doğrudan 'ad', 'sıfat', 'zamir', 'zarf', 'takı', 'bağlam', 'ünlem' ve 'fül' şeklinde veya kısmen değişik terimler ile 'ad', 'sıfat', 'belirteç', 'adıl', 'ilgeç', 'bağlaç', 'ünlem', ve 'eylem' şeklinde olmak üzere doğrudan sekize ayrılarak incelenmesi şeklindedir.

Bu tasnifler son zamanlarda birtakım eleştirilere tabi tutulmuş ve yeni yeni sözcük türleri sınıflandırılması teklifleri sunulmaktadır.

Bu makale de sözcük türlerini, önce 'sözlüksel anlamlı' ve 'dil bilgisel anlamlı' olmak üzere iki ana gruba ayıracak; sonra onları kendi içinde 'isim', 'zamir', 'sıfat', 'zarf', 'asıl fül'i 'sözlüksel anlamlı sözcükler; 'bağlama edati', 'çekim edati', 'ünlem edati', 'pekiştirme edati' ve 'yardımcı fül'i de 'dil bilgisel anlamlı' sözcükler' sınıfında alt başlıklara ayırarak on değişik sözcük türünü esas alan yeni bir sınıflandırma teklifi sunacaktır.

Anahtar Sözcükler: Sözcük, sözcük türleri, kelime, kelime türleri, sözcük sınıflandırması

* Prof. Dr., Tunceli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, El-mek: ibrahimdelice@hotmail.com

HOW MUST PARTS OF SPEECH CATEGORIZE?

ABSTRACT

How parts of speech must be defined and what are rudiments to categorize them is also one of the divisive issues in Turkish grammar works.

This subject is -usually- abstracted according to two different approaches in classical grammar.

First approach bases on 'noun (onoma)', 'verb (rhéma)', 'preposition (syndesmoi)' which is Aristotle's ascertainments about parts of speech. According to this approach, firstly words are dealt in the form of three different categories as noun, verb, preposition. Subsequently, the nouns are diversified within themselves > ('noun', 'pronouns', 'adjective' and 'adverb'); the prepositions are diversified within themselves > ('particle', 'conjunction' and 'interjection') and they are listed in the form of eight categories as 'noun', 'pronouns', 'adjective', 'adverb', 'particle', 'conjunction', 'interjection' and verb.

Second approach is a scrutiny which directly categorized in the form of eight categories as 'noun', 'adjective', 'pronouns', 'adverb', 'particle', 'conjunction', 'interjection' and verb.

These categories have been made a criticism recently and it has being offered new classifications of words.

This article would also offer a new category basing on ten different parts of speech which is firstly arranged in two main groups as lexical mean and grammatical mean, subsequently is arranged 'noun', 'pronoun', 'adjective', 'adverb', 'main verb' in words with lexical mean as minor groups and is arranged 'particle', 'conjunction', 'interjection' and 'auxiliary verb' in words with grammatical mean as minor groups.

Key Words: words, parts of speech, classification of words.

Türk dil bilgisinin tartışmalı konularından biri de sözcük türlerinin nasıl tanımlanması ve hangi ilkeler doğrultusunda tasnif edilmesi hususudur.

Bu konu, geleneksel dil bilgisinde -genelde- iki farklı yaklaşımla incelenmektedir.

Bunlardan birinci yaklaşım, Aristo'nun sözcük türleri hakkındaki '*ad*' (*onoma*), '*eylem*' (*rhéma*), '*edat*' (*syndesmoi*) (Atabay vd., 2003: 21) saptamalarını temel alan yaklaşımdır; ki, bu yaklaşıma göre sözcükler önce '*isim*', '*fiil*' ve '*edat*' olmak üzere üç ayrı kategori olarak ele alınır; sonrasında da '*isim*' kendi içinde < ('*isim*' (*ad*), '*zamir*' (*adıl*), '*sıfat*' (*önad*) ve '*zarf*' (*belirteç*); '*edat*'lar kendi içinde > ('*çekim edatı*', '*bağlama edatı*' ve '*ünlem edatı*') olmak üzere çeşitlendirilerek '*isim*', '*zamir*', '*sıfat*', '*zarf*', '*bağlama edatı*' (*bağlaç*), '*çekim edatı*' (*ilgeç*), '*ünlem edatı*' (*ünlem*) ve '*fiil*' (Ergin, 1994: 276-346) olmak üzere sekiz ayrı grup olarak listelenmesi şeklindedir.

İkinci farklı yaklaşım ise doğrudan '*ad*', '*sıfat*', '*zamir*', '*zarf*', '*taki*', '*bağlam*', '*ünlem*' ve '*fiil*' (Aksan, 1974: 319-488) veya kısmen değişik terimler ile '*ad*', '*sıfat*', '*belirteç*', '*adıl*', '*ilgeç*', '*bağlaç*', '*ünlem*', ve '*eylem*' (Atabay vd., 2003) olmak üzere doğrudan sekize ayrılarak incelenmesi şeklindedir.

Turkish Studies

Bu tasnifler son zamanlarda birtakım eleştirilere tabi tutulmuş ve yeni yeni sözcük türleri sınıflandırılması teklifleri sunulmaktadır.

Bu tekliflerden biri Mustafa Levent Yener'e aittir. Yener, 'Türk Dilinde Sözcük Türleri Tasnifi Sorunu Üzerine' adlı makalesinde sözcük türleri ile görevlerini birbirinden ayırır ve 'sözcük türleri'ni 'ad' ve 'eylem' olmak üzere iki grupta tasnif eder. Sözcüğün görevlerini 'Sözcüğün Dilsel Görevleri' başlığı altında 'adıl', 'önad', 'belirteç', 'ilgeç', 'bağlaç' ve 'ünlem' olmak üzere altı sınıfa ayırır (2007: 606-623).

Bu yaklaşım, -kanaatimce- sözcüğe daha çok gösterilen-gösteren ilişkisi açısından yaklaşan mantık ve felsefe gibi bilimlerin yaklaşımları ile dilcilerin dil bilgisi ve sözlük bilgisi yaklaşımlarını birleştirmeyi amaçlayarak konuyu daha da karmaşık bir hâle sokmuş gibi görünmektedir. Bizi ilgilendiren sözcüklerin tek başlarına nasıl sınıflandırılması gereğinden ziyade cümle içindeki kullanımlarının nasıl gruplandırılması gereğidir. Aslında, cümle yokken tek sözcük türü vardır; o da isimdir; zira, somut, soyut, eylem ve sözcükler arasında bağıntı kurmaya yarayan sözcüklerin hepsi bir adlandırma ihtiyacının sonrasında ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, her türlü sözcük -cümle yoksa- bir şeyin karşılığı olarak isimdir.

Diğer bir teklif de Erdoğan Boz'a aittir. Boz da V. Uluslar arası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda sunduğu bildiri ile sözcükleri 'sözlüksel anlamlı birimler' ve 'dil bilgisel anlamlı birimler' üst başlıklarını kullanarak 'sözlüksel anlamlı'ları 'nesnelere/durumları karşılayanlar' alt başlığı ile 'ad' ve 'hareketleri (oluş/kılış ve durum) karşılayanlar' alt başlığı ile 'eylem'; 'dil bilgisel anlamlı'ları da 'sözcük düzeyinde dizim dışı anlamsal birimler' başlığı altında 'adları temsil ediciler' alt başlığı ile 'adıl', 'söz öbeği ve tümce düzeyinde dizime bağlı anlamsal birimler' başlığı altında 'niteleyiciler ve belirticiler' alt başlığı ile 'sıfat', 'belirteç', 'ilgi ve bağ kurucular' başlığı altında 'ilgeç', 'bağlaç', 'vurgulayıcılar/bağ kurucular' başlığı altında 'vurguç' ve 'sözcük düzeyinde dizim dışı veya söz öbeği düzeyinde dizime bağlı anlamsal birimler' başlığı altında 'sesleniciler ve tonlayıcılar' alt başlığı ile 'ünlem' (2012) olmak üzere dokuz kategori olarak sınıflandırmaktadır.

Sözcükler, cümle bağlamında ya 'soyut', 'somut' ve 'oluş-kılış' anlamları ile ya da 'yüklem veya yüklemeler arasında dil bilgisel bağıntı'lar kuran anlamları ile kullanılmaktadır.

Cümle söz konusu değilken sözcükler ile 'somut', 'soyut', 'eylem' (oluş-kılış) ve 'sözdizimsel bağıntı' adlandırmaları olmak üzere dört grup oluşturulabilir. Bunlar bir tabloyla şöyle gösterilebilir:

Somut	Soyut	Oluş-Kılış	Sözdizimsel
taş	iyi	olmak	gibi
dağ	tin	yapmak	İle
kavak	huy	etmek	ve
yaprak	sevgi	okumak	çünkü
yıldız	sıkıntı	yazmak	belki
armut	istek	bilmek	mı

Sözcüklerin anlam evrenleri doğrultusunda yapılan bu sınıflandırma elbette dil bilgisel anlamda bir sözcük sınıflandırması olmayacaktır; zira, dil bilgisini ilgilendiren sözcüklerin türü, bu dört gruptaki sözcüğün cümle içinde birbiriyle bağıntısı olarak ortaya çıkar ve aynı zamanda cümle bilgisiyle sorgulanır.

Bu bağlamda, sözcüklerin bağımsız biçimbirim olup olmadıklarını da sorgulamak gerekmektedir. Sözcüklerin bu açıdan sınıflandırılması şöyle yapılabilir:

Turkish Studies

Sözlüksel yahut dil bilgisel bir anlamla cümle içinde yer alan sözcükler, ya tek başlarına kullanılabilen (bağımsız/asıl biçimbirim) ya da kullanılamayan (bağımlı/uydu biçimbirim) bir yapıya sahiptir.

Cümleye tek başına bağımsız bir şekilde katılabilen, bünyesine uydu bir sözcük alabilen ve yine tek başına cümle ögesi olabilen sözcük türleri asıl; tek başına bağımsız bir şekilde cümleye katılamayan ve sadece sözcük öbeği içinde cümlede yer alabilen sözcük türleri de uydu terimleri ile sınıflandırılabilir.

Bazı sözcük türleri ise hem asıl hem de uydu sözcük olarak kullanılabilir. Bu durumda, bağımlı ve bağımsız biçimbirimler oluşları itibarıyla üç tür sözcük tipi karşımıza çıkmaktadır: ‘*Asıl*’, ‘*uydu*’ ve ‘*hem asıl hem uydu*’ olarak kullanılan sözcükler.

SÖZCÜK TÜRÜ		
Asıl	Hem Asıl Hem Uydu	Uydu
<i>asıl fiil</i>	<i>zarf</i>	<i>sıfat</i>
<i>isim</i>	<i>bağlama edatı</i>	<i>çekim edatı</i>
<i>zamir</i>	<i>pekiştirme edatı</i>	<i>yardımcı fiil</i>
	<i>ünlem edatı</i>	

Sözcüklerin uydu olarak kullanılmalarını dışarıda tutmak koşulu ile sözlüksel anlam ile dil bilgisel anlam cümle ögeleri ile sorgulanabilir.

Yüklem ve onu tamamlayıcı ögeler mutlaka veriliş anlamlarıyla -yani, sözlüksel anlamlarıyla- kullanılacağı için ‘*sözlüksel anlam*’ın belirleyicisi olarak önem kazanmaktadır. ‘*Yüklem*’, ‘*özne*’, ‘*nesne*’, ‘*dolaylı tümleç*’ ve ‘*açıklama tümleci*’ sözlük anlamıyla kullanılan sözcüklerden oluşturulur.

Cümle ögesini oluşturan biçimbirimleri yahut cümleleri tamamlamak için kullanılmış olmak da ‘*dil bilgisel anlam*’ın belirleyicisi olmaktadır. Dolayısıyla, ‘*ünlem tümleci*’, ‘*pekiştirme tümleci*’ ve ‘*bağlama tümleci*’ dil bilgisel anlamıyla kullanılan sözcüklerden oluşacaktır.

Sözcük türleri ile cümle ögeleri arasında ‘*sözlüksel anlam*’ ve ‘*dil bilgisel anlam*’ bağlamında da şöyle bir tablo ortaya çıkar:

Sözlüksel anlamlı sözcüklerden oluşan cümle ögeleri:

Yüklem	<i>Asıl Fiil</i>	<i>İsim</i>	<i>Zamir</i>
Özne	<i>İsim</i>	<i>Zamir</i>	
Nesne	<i>İsim</i>	<i>Zamir</i>	
Dolaylı Tümleç	<i>İsim</i>	<i>Zamir</i>	
Zarf Tümleci	<i>Zarf</i>		
Açıklama Tümleci	<i>İsim</i>	<i>Zamir</i>	<i>Zarf</i>

Dil bilgisel anlamlı sözcüklerden oluşan cümle ögeleri:

Ünlem Tümleci	<i>Ünlem Edatı</i>
Pekiştirme Tümleci	<i>Pekiştirme Edatı</i>
Bağlama Tümleci	<i>Bağlama Edatı</i>

Cümle ögesi oluşturamayan sadece uydu olarak kullanılan sözcükler:

Çekim Edatı (Dil Bilgisel Anlamlı)
Sıfat (Sözlüksel Anlamlı)
Yardımcı Fiil (Dil Bilgisel Anlamlı)

Bir sözcük, cümle içinde ‘soyut’, ‘somut’ ve ‘oluş-kılış’ anlamları ile kullanıldığında ‘sözlüksel anlamlı’; ‘yüklem veya yüklemeler arasında dil bilgisel bağıntı’lar kuran anlamları ile cümleye girdiklerinde ‘dil bilgisel anlamlı’ kullanılmış olur.

Bu bağlamda, sözcükler, ‘isim’, ‘zamir’, ‘sıfat’, ‘zarf’ ve ‘asıl fiil’i ‘sözlüksel anlamlı sözcükler’; ‘bağlama edatı’, ‘çekim edatı’, ‘ünlem edatı’, ‘pekiştirme edatı’ ve ‘yardımcı fiil’i de ‘dil bilgisel anlamlı sözcükler’ olmak üzere on değişik sözcük türünü esas alan bir sınıflandırma ile her türlü dil bilgisel sorun çözümlenmiş olur.

Sözcüklerin dizimsel (yatay) boyutu ile sözcük türleri arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Sözcük türü demek, bir bakıma bir cümlede kullanılabilecek en fazla sözcük türü demektir.

Türkçe bir cümle yapısı içinde on değişik sözcük türü ortaya çıkmaktadır. Yani, yaratıcılığımız ve yeteneğimiz ne kadar iyi olursa olsun kuracağımız bir cümlede ancak on farklı dizisel öge bulunabilecektir. Değişik bir ifadeyle, Türkçede kurulabilecek tüm cümleler, on sözcük türü kullanılarak oluşturulacaktır: ‘isim’, ‘zamir’, ‘sıfat’, ‘zarf’, ‘asıl fiil’; ‘yardımcı fiil’, ‘bağlama edatı’, ‘çekim edatı’, ‘ünlem edatı’ ve ‘pekiştirme edatı’.

Sözcüklerin türlerinin belirlenmesinde cümleye kattıkları anlamın da büyük bir etkisi bulunmaktadır. Sözcük türü açısından sözcükler üzerinde iki tür anlam söz konusudur:

1. Sözlüksel anlam: Sözcüğün gerçek anlamıdır. Kavramsal adlandırmaların cümlede yine kavram anlamıyla var olması demektir. Cümle içinde de sözlükte bulunan temel, yan, mecaz, argo, terim ve deyim anlamıyla olmak üzere kendi anlamını barındıran sözcükler, cümle içinde ‘isim’, ‘zamir’, ‘sıfat’, ‘zarf’ ve ‘asıl fiil’ sınıfından birine girecektir.

2. Dil bilgisel anlam: Cümlede sözcükler arasında ilgi, bağ ve bağıntı kurmak amacıyla kullanılan sözcüklerin taşıdığı anlamdır. Bu tür sözcükler, cümlede kavram karşılığı ile değil; dil bilgisel bir bağıntının karşılığı ile kullanılır ve ‘bağlaç’, ‘ünlem’, ‘edat’, ‘pekiştirme’ ve ‘yardımcı fiil’ adlarıyla karşılanır.

Bir kavrama karşılık olsun diye üretilen sözlük anlamlı sözcükler de öz anlamından uzaklaştırılarak dil bilgisel anlamlı sözcüklere dönüştürülebilir. “Dur; etrafa iyice bakalım; ondan sonra içeri girelim.” cümlesinde kullanılan ‘bakalım’ sözcüğü öz sözlük anlamıyla kullanılmıştır ve ‘asıl fiil’dir. Aynı sözcük, “Bu işin sonu nereye varacak, bakalım!” cümlesinde ise öz anlamından uzaklaştırılarak kavramsal değil de görevsel kullanıldığı için dil bilgisel anlam taşımaktadır ve sözcük türü olarak ‘pekiştirme edatı’dır.

Türkçede sözcük türleri, sözcüklerin cümlede kullanılışı ve yüklendiği anlam özellikleri bakımından şu şekilde tablolandırılabilir:

SÖZLÜKSEL ANLAMLI	DİLBİLGİSEL ANLAMLI
<i>asıl fiil</i>	<i>bağlama edatı</i>
<i>isim</i>	<i>çekim edatı</i>
<i>sıfat</i>	<i>pekiştirme edatı</i>
<i>zamir</i>	<i>ünlem edatı</i>
<i>zarf</i>	<i>yardımcı fiil</i>

Turkish Studies

Geleneksel dil bilgisinde sözlük anlamlı sözcüğe anlamlı; dil bilgisel anlamlı sözcüğe görevli sözcük denmekte ve görevli sözcük de “*Tek başlarına anlamı olmayan ancak cümle içinde anlam kazanan sözcükler.*” şeklinde tanımlanmaktadır; ancak, her sözcüğün cümleye kattığı mutlaka bir anlam farkı olduğu için anlamsız sözcükten bahsetmek ve o doğrultuda bir başlık açmak doğru değildir.

Sonuçta, kavram ve görev adlarının cümle içinde kullanılışları ile iki farklı sözcük grubu oluşmaktadır ve bu doğrultuda sözcük türleri şöyle ele alınabilir:

1. SÖZLÜKSEL ANLAMLIL SÖZCÜKLER

Soyut, somut ve oluş-kılış adlandırmalarını temsil eden ve cümle içinde yüklem anlamıyla doğrudan ilişki kurabilen sözcükler grubudur.

1.1. İsim (Ad)

Fiil cümlesinden yüklemi ‘özne’, ‘nesne’, ‘dolaylı tümleç’ ve ‘açıklama tümleci’ olarak tamamlayan; isim cümlelerinde ‘yüklem’ olabilen ve onu ‘nesne’, ‘dolaylı tümleç’ ve ‘açıklama tümleci’ olarak tamamlayan ve sözcük öbekleri içinde yönetici olan sözcük dizisidir.

1.2. Zamir (Adıl)

İsmin yerine kullanıldığı için isimle aynı kategoride değerlendirilmelidir. Her ne kadar anlam bağlamında zikri geçen ismi temsil ettiği için dil bilgisel bir anlam taşıdığı düşünülebilirse de özel isimler nasıl bir değer taşırsa zamirler de öyle bir değer taşımaktadır. Ayrıca, aktardıkları anlam da gerçek dünyada karşılığı somut olarak bulunan varlık anlamıdır. Yani, zamirleri dil bilgisel sözcük değil; de, sözlüksel anlamlı sözcük saymak daha yerinde bir değerlendirme olacaktır.

1.3. Sıfat (Önad)

Kendinden hemen sonra gelen isim veya isim görevindeki biçimbirimi tabanında var olan anlamıyla belirten veya niteleyen olarak tamamladığı için sözlüksel anlamlı sayılmalıdır.

Bu görevin dışında başka kullanımları olmadığı için de tamamen uydu olan bir sözcüktür. Bu sözcük dizisi, bağımsız biçimbirim olmamasına rağmen ilk verilmiş anlamlarını muhafaza etmektedir ve bu anlamla cümleye katılmaktadır.

1.4. Zarf (Belirteç)

‘Yüklem’ veya ‘yüklemsiyi’ tamamladığında ‘asıl’; ‘sıfat’, ‘zarf’ ve ‘isim’leri çeşitli açılardan sınırlandıran sözcük olarak kullanıldığında sınırlandırdıkları sözcüğün ‘uydu’su olarak kullanılan bir sözcük dizisidir.

İster ‘asıl’ ister ‘uydu’ olarak kullanılsın cümle içinde bu sözcük dizisi sözlüksel anlamından bir sapma göstermez. Bu nedenle, ‘sözcüksel anlam’lı grup içinde düşünülmesi gerekir.

1.5. Asıl Fiil (Eylem)

Temel veya iç cümlelerin kurucusu (temel cümlede yüklem, iç cümlede ise yüklem) olan oluş veya kılış fiilleridir; ki, bu tür sözcükler, tamamen ilk verilmiş anlamlarına uygun olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle bu sözcük türleri de ‘sözlüksel anlam’lı sayılmalıdır. .

2. DİLBİLGİSEL ANLAMLIL SÖZCÜKLER

Ya yüklem çevresi dışındaki öğeleri oluşturan ya da sözcük öbekleri içinde ilgi, bağıntı, pekiştirme ve ünleme bildiren uydu sözcüklerdir; ki, bu sözcük dizilerinde anlam tamamen ‘dil bilgisel’dir ve sözlük anlamları ile asla kullanılmaz.

2.1. Yardımcı Fiil

Ya yabancı bir ismin Türkçe cümle içinde yüklem olmasını sağlamak amacıyla ya da asıl fiile çeşitli kip anlamı katmak amacıyla görevsel anlam aktarımı için kullanılan ve tamamen uydu bir biçimbirim olan sözcük dizisidir.

Birinci amaç için kullanılan fiiller, doğrudan fiillerin sözlük anlamlarından dil bilgisel anlama geçirilmeleri ile elde edilir.

İkinci amaç için kullanılan fiiller ise, Türkçenin sistemli yardımcı fiil oluşturma ilkesine uyularak elde edilir; ki, kendinden önceki asıl fiile gelen bir öncül ek (Delice, 2009) ile ‘-Ip dur-’, ‘-AcAk ol-’, ‘-mAyA başla-’ gibi bütünleştirilerek oluşturulur ve ‘-Ip dur-’, ‘-AcAk ol-’, ‘-mAyA başla-’ gibi yardımcı fiillerin birer parçası olan ‘dur-’, ‘ol-’, ‘başla-’ fiillerinde artık sözlüksel anlam kalmaz; eklendikleri asıl fiillere ‘dur-’: ‘sürerlilik’; ‘ol-’: ‘kararsızlık, yaklaşma’, ‘başla-’: ‘başlama’ ekleyen anlamları devreye girer.

2.2. Çekim Edatı (İlgeç)

Sondan uydusu olduğu ‘isim’ veya ‘isim görevindeki biçimbirimler’ ile sonrasındaki ‘yüklem’, ‘yüklemsi’ ve ‘isim’ kavramları arasında benzerlik, birliktelik, sebep, zaman, vasıta gibi çok çeşitli anlam ilgileri kurmaya yarayan ve bu anlamla cümleye giren tamamen uydu bir sözcük dizisidir ve bu diziyi oluşturan sözcüklerde anlam, kesinlikle ‘sözlüksel’dir. Bu nedenle, bu tür sözcükler, yüklemi doğrudan tamamlayamaz.

2.3. Bağlama Edatı (Bağlaç)

Eş değer biçimbirimleri birbirine bağlamak için kullanılan ve hem ‘asıl’ hem de ‘uydu’ olarak kullanılabilen sözcük dizisidir.

‘Asıl’ sözcük olarak kullanıldığında ‘bağlama tümleci’ni; ‘uydu’ sözcük olarak kullanıldığında ise ‘bağlama edatı öbeği’ni oluşturur. Her iki kullanımında da aktardığı anlam sözlüksel değil; ‘dil bilgisel anlam’dır. Dolayısı ile, ‘dil bilgisel anlam’lı sözcükler grubunda değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.4. Ünlem Edatı (Ünlem)

‘Duygulanma’, ‘seslenme’, ‘onama/onamama’ ve ‘yansıma’ların cümledeki karşılığı olan ve hem ‘asıl’ hem ‘uydu’ olarak kullanılabilen sözcük grubudur.

‘Asıl’ olarak kullanıldığında ‘ünlem tümleci’ni; ‘uydu’ olarak kullanıldığında da ‘ünlem edatı öbeği’ni oluşturur. Her iki kullanım biçiminde de aktardıkları anlam gerçeklikler dünyasından şeylerin doğrudan adı değil; sembolikler dünyasında dil kullanıcısı ile cümle arasında anlamsal bağın karşılığı olarak bir anlam ifadeleri mevcuttur. Bu nedenle, bu sözcük grubu da tamamen ‘dil bilgisel anlamlı’dır ve yüklemi hiçbir zaman doğrudan tamamlayamaz.

2.5. Pekiştirme Edatı

‘Duygu’, ‘ihtimal’, ‘şüphe’ ve ‘kesinlik’ gibi çeşitli anlamları sözcük, sözcük öbeği ve cümleye katmak amacıyla kullanılan ve hem ‘asıl’ hem ‘uydu’ olabilen sözcük grubudur.

‘Asıl’ olarak kullanıldığında ‘pekiştirme tümleci’ni; ‘uydu’ olarak kullanıldığında da ‘pekiştirme edatı öbeği’ni meydana getirir. Her iki kullanım biçiminde de aktardıkları anlam gerçeklikler dünyasından şeylerin doğrudan adı değil; sembolikler dünyasında dil kullanıcısı ile çeşitli biçimbirimler arasında anlamsal bağın karşılığıdır. Bu nedenle, bu sözcük grubu da tamamen ‘dil bilgisel anlamlı’dır ve yüklemi hiçbir zaman doğrudan tamamlayamaz.

Sonuç

• Var olan sınıflandırmalar, sözcük türlerinin birbirinden net bir şekilde ayırımının yapılmasına ve konunun öğretilmesine yetmemektedir. Dolayısı ile, sözcük türleri yukarıda sınıflandırıldığı gibi yeniden değerlendirilmeli ve sekiz sözcük türü yerine on sözcük türü kullanılmalıdır.

• Sözcük türü, bir sözcüğün sözlük anlamını cümlede taşıyıp taşımadığına göre farklı gruplara ayrılmalıdır. Böylece, bir sözcüğün içinde bulunduğu dizinin tespiti daha kolay olacaktır.

• Sözcük türü, cümle içinde sözcüklerin birbirleriyle olan ‘sözlüksel’ veya ‘dil bilgisel anlam’ doğrultusunda kullanılmasıyla ortaya çıkar. Bu nedenle, sözcük türlerini tek tek tanım ve anlam yönüyle değerlendirerek tespit etmek gerekmektedir.

• Cümle yokken tek temel sözcük vardır; o da şey, kavram ve eylemlerin adı olan ‘*isim*’dir. İsimlerin cümle içindeki kullanılışlarının dilbilimsel adı zaten ‘*sözcük türleri*’ni oluşturur. ‘*İsim (ad)*’ terimiyle adlandırdığımız sözcüklerin temel işleviyle kullanımı; diğer türler ise isimlerin cümle bağlamı oluşturmak için kullanımlarıdır. Böyle olunca da ‘*adlaşmış sıfat*’, ‘*sıfatların başka sözcük türlerine kayması*’ndan bahsedilmesi ve bu tür isimlerle dil bilgisel kategori ve başlıklar oluşturulması doğru olmaz. Zengin’in ‘*Sıfatların Başka Sözcük Türlerine Kayması*’ başlığını taşıyan makalesi, böyle bir yanlışlığı aktarmaktadır (2003: 83).

KAYNAKÇA

- ATABAY, Neşe, ÖZEL, Sevgi, KUTLUK, İbrahim (2003), **Sözcük Türleri**, Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- BOZ, Erdoğan (2012), "Türkiye Türkçesinde Sözcük Türlerinin Sözlüksel ve Dil bilgisel Anlamsal İşlevli Tasnif Denemesi", **Pamukkale Üniversitesi, V. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu**, Denizli.
- DELİCE, H. İbrahim (2009), "Türkçenin Öncül Ekliliği ve Türkçede Öncül Ek Taşıyan Yapılar" **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları**, Volume 4 Issue 3.
- ERGİN, Muharrem (1994), *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Basın, Yayın, Tanıtım, İstanbul.
- YENER, Mustafa Levent (2007), "Türk Dilinde Sözcük Türleri Tasnifi Sorunu Üzerine", **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları**, Volume 2/3 Summer.
- ZENGİN, Dursun (2003), "Sıfatların Başka Sözcük Türlerine Kayması" **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 43,2, 83-99.